

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ
ТА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНА МУЗИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені П. І. ЧАЙКОВСЬКОГО

Шолуха Олександр Миколайович

УДК 738:008(477)"18/19"

**МИРГОРОДСЬКА ШКОЛА МИСТЕЦЬКОЇ КЕРАМІКИ
В ХУДОЖНІЙ КУЛЬТУРІ УКРАЇНИ
КІНЦЯ ХІХ – ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ ХХ СТОЛІТТЯ**

Спеціальність 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство)

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата мистецтвознавства

Київ – 2020

Дисертацією є кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Роботу виконано на кафедрі мистецтвознавчої експертизи Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв Міністерства культури та інформаційної політики України (м. Київ).

Науковий керівник:

доктор мистецтвознавства, професор
ШКОЛЬНА Ольга Володимирівна,
Інститут мистецтв Київського
університету імені Бориса Грінченка
Міністерства освіти і науки України,
завідувач кафедри образотворчого
мистецтва (м. Київ)

Офіційні опоненти:

доктор мистецтвознавства,
старший науковий співробітник,
заслужений діяч мистецтв України
РОГОТЧЕНКО Олексій Олексійович,
Інститут проблем сучасного мистецтва
Національної академії мистецтв України,
головний науковий співробітник
відділу теорії та історії культури

кандидат культурології
ШМАН Світлана Юрївна,
Національна академія образотворчого
мистецтва і архітектури
Міністерства культури та інформаційної
політики України,
завідувач лабораторії кафедри живопису
і композиції (м. Київ)

Захист відбудеться «29» вересня 2020 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.005.02 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук у Національній музичній академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, Київ, вул. Архітектора Городецького, 1–3/11, четвертий поверх, фойє Малого залу.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського за адресою: 01001, Київ, вул. Архітектора Городецького, 1–3/11.

Автореферат розіслано « » серпня 2020 року.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат мистецтвознавства

Н. О. Швець

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Розвиток суспільства характеризується постійною трансформацією та модернізацією його естетичних категорій, у тому числі мистецьких підходів, художніх форм і засобів. Однак, поряд із запровадженням новацій необхідно вивчати та розвивати життєздатні основи вітчизняних осередків мистецької освіти й виробничої діяльності, адже це сприяє безперервному і повноцінному розвитку культури загалом.

Національна культура неподільно пов'язана з історією, а кераміка завжди була вагомим ідентифікатором нації. У цьому сенсі твори Миргородського навчального-керамічного осередку посідають особне місце в історії художньої культури. Вона, з одного боку, пов'язана з Полтавщиною (регіон, який успадкував і плекає рослинну орнаментику доби козацького бароко), а з іншого, просякнута яскравими європейськими художніми імпульсами, вирізнялася переосмисленим мистецьким продуктом.

Для успішного поступу та збереження української художньої культури нині важливо підтримати й відновити сформовані попередніми поколіннями традиції. Тому актуальність даного дослідження зумовлена передовсім необхідністю формування у сучасному суспільстві культури мистецького виробництва через віднайдення та засвоєння забутого художньо-педагогічного досвіду, пов'язаного з історичними мистецькими центрами в Україні.

З відродженням досвіду традиційних мистецьких осередків увиразнюються власні національні риси, що виокремлюють нас з-поміж інших європейських шкіл. Через різні історико-політичні й соціально-економічні обставини упродовж ХХ ст. було розірвано тяглість традицій. Тому нині надзвичайно актуальним питанням є повернення до мистецької спадковості, власних витоків культури та напрацювань у локальних центрах мистецтва окремих регіонів, де існують власні художні школи.

Серед найбільш відомих і значущих для вітчизняного мистецького простору керамічних центрів ХХ століття, але майже не досліджених, варто згадати миргородський осередок на Полтавщині. Загалом слід відзначити, що, готуючи фахівців керамічної галузі, Миргородська мистецько-керамічна школа працювала на ниві популяризації української традиційної культури. Пожвавлення антикварного ринку, народження прошарку колекціонерів-поціновувачів творів регіональних мистецьких осередків наразі вимагає створення інформаційно-довідкової бази, в якій має бути враховано історичні, культуротворчі, мистецтвознавчі та технологічні аспекти.

Сьогодні здобутки Миргородської школи мистецької кераміки мають неабияке значення для народного господарства, галузевої економіки країни, розвитку її легкої промисловості й інфраструктури соціально-культурної сфери в умовах відродження України. Адже Миргородська навчально-керамічна інституція є тією проміжною ланкою, котра сполучає давні традиції керамічної освіти із сьогоденням. Урахування більш, ніж столітнього досвіду цієї інституції, є необхідним з огляду на нинішнє реформування національної освітньої системи

та знаходження у ній місця фахової передвищої освіти. Для відродження занепащої фарфоро-фаянсової галузі української промисловості також важливо зберегти виробничо-промислові традиції провідних вітчизняних осередків художньої кераміки, пов'язаних із культурою формотворення та декорування посудних форм із побутового вжитку українців, скульптури, вазових виробів, архітектурної кераміки, сакрального начиння й іконостасів тощо.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв. Тема належить до фундаментальних наукових досліджень кафедри мистецтвознавчої експертизи НАКККиМ на 2015–2020 роки «Мистецтвознавчі та експертні дослідження національної культурної спадщини» (державний реєстраційний номер 0118U001513). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради НАКККиМ (протокол № 3 від 29.04.2015 р.).

Мета роботи – встановити роль і значення Миргородської школи мистецької кераміки у контексті розвитку художньої культури України кінця ХІХ – першої третини ХХ століть.

Для досягнення мети поставлено такі **завдання**:

- окреслити ступінь наукової розробки теми дослідження, систематизувати й опрацювати джерельну базу дослідження;
- висвітлити роль видатних діячів культури у процесі формування школи мистецької кераміки в Миргороді;
- охарактеризувати основні етапи розвитку миргородської школи художньої кераміки;
- визначити типологічні риси, стилістику, художні особливості мистецької кераміки миргородського художньо-керамічного осередку кінця ХІХ – першої третини ХХ століття;
- класифікувати мистецькі технології, що застосовувалися у Миргородському осередку керамічної освіти;
- простежити мистецькі взаємозв'язки, що мали місце у Миргородській школі означеного періоду та впливали на формування національної культури.

Об'єкт дослідження – художня культура України кінця ХІХ – першої третини ХХ століття.

Предмет дослідження – мистецтво Миргородської школи художньої кераміки.

Хронологічні межі дослідження охоплюють період 1896 р. – першу третину ХХ століття. Верхня хронологічна межа датується часом заснування Миргородської художньо-промислової школи (МХПШ). Нижня хронологічна межа обмежується призупиненням діяльності художнього відділу в Миргородському навчально-керамічному закладі (1933 р.). Досліджуючи передумови створення МХПШ, дисертація частково охоплює процеси у ширших хронологічних межах, починаючи з доби бароко.

Методологія дослідження. Основою дослідження є загальнонаукові принципи наукової достовірності та всебічності у поєднанні з культурологічним, мистецтвознавчим, системним та дизайнерським підходами. Для реалізації дослідження було вжито низку методів наукового пізнання: *онтологічний* – для розуміння різних вимірів буття творів художньої кераміки майстерень Миргородського осередку; *аксіологічний* – для розуміння цінностей, що формувалися на базі означеного осередку; *герменевтичний* – для усвідомлення та вироблення позиції з подальшим тлумаченням літературних і натурних джерел; *історико-генетичний* – для аналізу шляхів походження та становлення досліджуваного осередку; *історико-хронологічний* – для відтворення послідовності подій та явищ у хронологічному розгортанні; *історико-порівняльний* – для виявлення різновекторних впливів у пам'ятках, пов'язаних із синхронними мистецькими процесами в інших осередках кераміки в Україні та за її межами; *крос-культурний* – для осмислення опозицій «народна культура – міська культура», «ексклюзивне – тиражне», «традиція – новація»; *соціокультурний* – для дослідження впливу на кінцевий продукт уподобання різних соціальних верств, зокрема правлячої аристократичної верхівки та міщан; *типологічний* – для типологічного аналізу натурних пам'яток Миргородського художньо-керамічного осередку досліджуваного періоду; *формально-стилістичний метод* – для опису зразків художньої кераміки осередку в контексті зв'язку з визначеними епохами та стилями; *іконографічно-іконологічний* – для осягнення іконографії і сюжетної специфіки окремих керамічних творів Миргородської навчально-керамічної інституції (МНКІ); *мистецтвознавчого аналізу* – для з'ясування художніх особливостей керамічних виробів досліджуваного центру; *техніко-технологічний* – для вивчення техніко-технологічних аспектів виконання творів кераміки МНКІ у розрізі мистецтвознавчої експертизи.

Теоретичну джерельну базу склали праці:

- праці зарубіжних дослідників з філософії, історії та теорії культури (М. Гайдегера, С. Ліхачова, А. Небольсіна, В. Татаркевича, Р. Таньчук, О. Шпенглера, К. Юнга, К. Ясперса);
- фундаментальні дослідження вітчизняних філософів, істориків і теоретиків культури (Є. Антоновича, Ю. Афанасьєва, В. Бітаєва, Ю. Богуцького, О. Зосім, О. Копієвської, Ю. Легенького, В. Личковаха, М. Поповича, В. Сіверса, Л. Ушкалова, О. Федорука, В. Шейка);
- розвідки вітчизняних істориків, археологів, етнографів, статистів, краєзнавців, фахівців з регіоніки (О. Белька, С. Білоконя, Г. Галян, А. Гейка, В. Каталя, О. Клименко, О. Коваленко, Ф. Корольова, В. Міщанина, О. Моргуна, Л. Розсохи, О. Супруненко, В. Ханка, А. Щербаня, О. Щербань);
- дослідження з історії мистецтва (Б. Бутник-Сіверського, О. Голубця, Д. Горняткевича, М. Макаренка, О. Ноги, В. Павловського, О. Сластьона, Л. Соколюк, В. Ханка, Р. Шмагала, В. Щербаківського);
- праці з техніко-технологічних аспектів художньо-керамічного виробництва українських і зарубіжних авторів (Л. Акунової, В. Візира, Р. Лаушке, Г. Лукіча, М. Мілдса, І. Мороза, П. Мусієнка, О. Соколова);

- розробки з атрибуції, мистецтвознавчої експертизи, розвитку арт-ринку, реставрації (В. Бітаєва, В. Індутного, О. Мінжуліна, Б. Платонова, Н. Ревенко, О. Шкільної);

- монографії з керамології, керамічної промисловості, керамічного шкільництва, гончарних осередків і керамічних шкіл України та Східної Європи (О. Коваленко, Ю. Лащука, П. Мусієнка, Л. Овчаренко, О. Пошивайла, В. Ханка, О. Чарновського А. Щербаня, О. Щербань).

Дослідження виконувалося на матеріалах, що зберігаються в архівних установах, музеях, колекціях: Києва (ДКФФА, НБУ, НМУНДМ, ЦДАВОУ, приватний архів і колекції родини Патковських-Щуцьких, приватна колекція родини Браїловських); Харкова (ХІМ); Полтави (ДАПО, ПКМ, ПХМ, приватна колекція родини Савченко); Миргорода (відомчий архів МХПК, ММА); Ромнів (РКМ); Глухова (ГКМ); Лохвиці (ЛКМ).

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *вперше*:

- висвітлено соціокультурні чинники, які вплинули на розвиток мистецтва кераміки у Миргородській навчальній інституції, а саме зорієнтованість виробництва у різні періоди на смаки окремих верств населення (аристократії, міщанства, селян, робітників);

- окреслено культуротворчі процеси, якими супроводжувалася діяльність МНКІ, що вплинули на розвиток художньої культури краю;

- розглянуто мистецькі технології, які використовувались у миргородському осередку керамічної освіти та пов'язані з існуванням в системі різних просторово-часових культурних координат;

- здійснено комплексний мистецтвознавчий аналіз і розкрито художньо-стильові риси керамічних творів майстерень миргородської навчально-керамічної інституції кінця ХІХ – першої третини ХХ століття;

- виконано аналіз стильової еволюції виробів МНКІ, зокрема в розрізі орнаментики миргородських творів кінця ХІХ – першої третини ХХ століття;

- до наукового обігу введено нововідкриті керамологічні й архівні матеріали з колекцій доньки С. Патковського та правнучки М. Бикова; фотоальбом С. Ковгана; скетч-бук І. Українця; напрацювання талановитих випускників (Е. Герман); невідомі клейма МНКІ; спадок академіка В. Кричевського миргородського періоду; здобутки бойчукістів у МНКІ;

- сформовано інформаційно-довідкову базу для проведення атрибуції та мистецтвознавчої експертизи творів художньої кераміки у музейній, науково-реставраційній і колекціонерській практиці;

систематизовано й узагальнено:

- теоретичні дослідження української культури в галузі формотворення і декорування кераміки кінця ХІХ – першої третини ХХ століття та висвітлено передумови виникнення МХПШ на Полтавщині у контексті культурної ситуації краю;

- типологічні групи різновидів декорування за технологічним принципом;

- різновиди характерних композиційних схем декорування художньої кераміки МНКІ;
- зразки художньої кераміки Миргородського навчально-керамічного центру кінця XIX – першої третини XX ст. за стилістичними ознаками, призначенням і видовою приналежністю;
- банк форм і декорування творів МНКІ;
- інформацію про центри впливів, що позначалися на стильових трансформаціях продукції майстерень МНКІ, відображалися у формотворенні та декоруванні художньої кераміки окресленого осередку;

набули подальшого розвитку:

- роль і значення особистості митця-педагога у практиці підготовки фахівця-кераміста на базі Миргородської художньо-промислової інституції (зокрема педагогічної та творчої діяльності М. Касперовича, В. Кричевського, Ю. Михайліва, С. Налепинської-Бойчук, І. Падалки, Р. Пельше, О. Сластьона, І. Українця);
- розуміння картини функціонування системи підготовки фахівців з художньо-промислової освіти в Україні кінця XIX – першої третини XX століття на прикладі регіональних центрів Середньої Наддніпряни;
- дослідження функціонування мистецько-керамічної освіти сьогодні в умовах тягlosti її традиції;
- ідеї плекання національно-культурної ідентичності через усвідомлене колекціонування артефактів, об'єктів національної культурної спадщини.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані для написання культурологічних праць, пов'язаних із розвитком національної художньої культури; у викладанні загальної історії мистецтва, історії українського мистецтва, історії декоративно-прикладного мистецтва, історії орнаменту, профмайстерності; можуть скласти теоретико-методологічну базу для фахівців мистецтвознавчої експертизи, атрибуції, реставраторів, колекціонерів; у підготовці спецкурсів, монографій, підручників з історії української кераміки, укладанні каталогів, підготовці видань з серії «Майстри художньої кераміки України». Протягом підготовки дисертаційного дослідження було апробовано низку навчальних дисциплін, пов'язаних з Миргородською школою художньої кераміки, МНКІ, які викладалися, зокрема у Миргородському художньо-промисловому коледжі Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (композиція і проектування, скульптура, живопис) та Київському індустріальному коледжі Київського національного університету будівництва та архітектури (композиція і проектування, професійна майстерність).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням. Найважливіші наукові результати одержані дисертантом особисто. Усі публікації автора за темою дисертації у наукових фахових виданнях України та наукових періодичних виданнях інших держав є одноосібними.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертації оприлюднено на п'яти конференціях і конгресі: Міжнародній науково-практичній конференції «Традиції і сучасні стан культури і мистецтва» (Мінськ, 2013); Міжнародній науковій конференції «Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності» (Львів, 2013); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Аркасівські читання» (Миколаїв, 2014); Другому міжнародному конгресі «Етнодизайн: європейський вектор розвитку і національний контекст» (Полтава, 2015); V Всеукраїнській науковій конференції «Вайнгортівські читання» (Полтава, 2013); тринадцятій науково-практичній конференції «Сіверщина в історії України» (Глухів, 2014).

Публікації. Матеріали дисертаційної роботи відображено в 6 одноосібних статтях, у тому числі – 4 статтях у збірниках наукових фахових видань, затверджених МОН України за напрямом «Мистецтвознавство», а також 2 наукометричні: одна з яких видана у Польщі, інша – у Великобританії.

Структура роботи. Основний зміст дисертації викладено у вступі, чотирьох розділах, тринадцяти підрозділах, висновках і додатках. Список використаних джерел включає 287 позицій. Додатки містять ілюстрації творів миргородської мистецької школи кераміки, фотографії діячів інституції, майстерень, типологічні таблиці творів, результати лабораторних досліджень. Обсяг основного тексту дисертації складає 201 сторінку.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність і доцільність досліджуваної теми, визначено мету і завдання роботи, окреслено хронологічні межі, охарактеризовано методологію дослідження та джерельну базу, представлено наукову новизну, проаналізовано стан наукового опрацювання теми, висвітлено її значення, подано інформацію про публікації й апробацію.

Перший розділ «Теоретико-методологічні засади дослідження» складається з трьох підрозділів, у яких здійснено огляд літератури з досліджуваної теми, охарактеризовано джерельну базу дисертації, висвітлено теоретико-методологічний апарат дослідження миргородської мистецької школи кераміки.

У **підрозділі 1.1 «Історіографія»** проаналізовано літературні джерела роботи. Це дозволило визначити, що питання, пов'язані із діяльністю миргородської мистецької школи кераміки, розглядалися у різні періоди існування закладу. При цьому ранній період представлений у документах земських органів влади (журнали, звіти, доповіді), публікаціях діячів української культури у періодичних виданнях, зокрема М. Макаренка, М. Павловського, О. Пчілки, О. Сластьона. Другий період дослідження художніх особливостей творів миргородського художньо-керамічного осередку здійснювали науковці О. Белько, Б. Бутник-Сіверський, М. Гладкий, Д. Горняткевич, Ю. Лашук, Л. Овчаренко, В. Ханко, О. Чарновський, О. Школьна, Р. Шмагало.

У підрозділі 1.2 «Джерельна база дослідження» розглянуто основні натурні експонати та їх світлини, а також окремі архівні фонди, на матеріалах яких здійснювалося дослідження. Речові джерела вивчалися, насамперед, на матеріалах державних і приватних колекцій. Зокрема найбільший масив натурних джерел зберігається у кімнаті дипломних робіт Миргородського художньо-промислового коледжу. По кілька художньо-керамічних творів наявні у збірках НМУНДМ, Харківського історичного музею, Полтавського краєзнавчого та художнього музеях. Поодинокі твори зберігаються у колекціях Глухівського, Лохвицького та Роменського краєзнавчих музеїв. Також, по кілька предметів міститься у зібраннях зарубіжних музейних установ (Москва, Санкт-Петербург). Серед приватних збірок найбільшою є колекція Г. Браїловського та родини О. Савченко.

У підрозділі 1.3 «Теоретико-методологічні аспекти дослідження» висвітлено інструментарій, що застосовувався у роботі для комплексного мистецтвознавчого вивчення миргородської мистецької школи кераміки у художній культурі України кінця ХІХ – першої третини ХХ століття.

Другий розділ «Формування Миргородської школи мистецької кераміки наприкінці ХІХ – на початку ХХ століття» складається з трьох підрозділів, у яких висвітлено особливості створення навчальної-керамічної інституції у Миргороді, період її становлення, приділено увагу визначній ролі класика національної культури О. Сластьона у процесі формування Миргородської мистецької школи кераміки. Окреслено діяльність у МНКІ видатних діячів мистецтва, з якими пов'язане відродження перерваних національних художніх традицій.

У підрозділі 2.1 «Становлення Миргородської художньо-промислової школи» висвітлено період започаткування інституції та пов'язані з цим заходи органів земського самоврядування. Охарактеризовано місію О. Сластьона, який, працюючи у напрямку вивчення національного культурного спадку, долучився до формування українського варіанту стилю модерн і провадив експерименти, що надали українського характеру творам Миргородської школи художньої кераміки.

У підрозділі 2.2 «Видатні особистості мистецької школи кераміки в Миргороді та їх професійні й творчі досягнення» проаналізовано діяльність митців МНКІ, серед яких М. Білоскурський, О. Білоскурський, П. Ваулін, М. Касперович, Ф. Красицький, В. Кричевський, С. Налепинська-Бойчук, І. Падалка, С. Патковський, Р. Пельше, Є. Сагайдачний. Відзначено внесок кожного у справу формування специфічних рис Миргородської школи художньої кераміки. Діяльність окремих з них була пов'язаною із впровадженням новацій техніко-технологічного характеру, художньо-концептуальних експериментів (оновлення звучання класичних стилів, переосмислення народного мистецького спадку), впровадження досвіду локальних художньо-керамічних осередків. Таким чином, на ґрунті Миргородського закладу відбувалося різновекторне взаємопроникнення мистецьких практик, які засвоюючись, отримували нових форм, властивих Миргородській художньо-керамічній школі.

У підрозділі 2.3 «Техніко-технологічні процеси як джерело новітніх підходів до формотворення і декорування кераміки кінця XIX – першої третини XX століття» висвітлена специфіка функціонування МНКІ, у якій важливим підрозділом були майстерні, де відбувався обмін досвідом між майстрами й учнями, здійснювалася виробнича діяльність за всім спектром керамічних матеріалів: фарфор, кам'яна маса, фаянс, майоліка, теракота. Залучення до роботи у Миргородському художньо-керамічному закладі провідних керамістів часу (О. Білоскурський, П. Ваулін, С. Масленніков, Г. Монахов), дозволило впроваджувати найновіший техніко-технологічний досвід. Як результат – експериментаторство, застосування нових технологій і підходів до формування та декорування тонкокерамічних виробів, що стали характерними рисами миргородської мистецької школи кераміки.

Третій розділ «Мистецькі здобутки миргородських керамістів кінця XIX – першої третини XX ст.» складається з трьох підрозділів, у яких висвітлено мистецькі особливості художньо-керамічних творів, виготовлених у майстернях МНКІ різного періоду її існування. На початковому етапі, за умов функціонування МХПШ та у наступні, коли стильові характеристики виробів із модерних набували ознак напрямку бойчукізму та рис авангарду.

У підрозділі 3.1 «Твори епохи модерну й ар деко у діяльності Миргородської навчально-керамічної інституції» здійснено мистецтвознавчий аналіз творів МНКІ, позначених стилістикою модерну й ар деко. Визначено, що прояви естетики модерну виявлялися у формах і декорі художньо-керамічних творів. Зокрема у впровадженні природних мотивів у реалістичному й стилізованому вигляді, зацікавленості ефектарними декорувальними матеріалами (металізація, кристалізація). Відзначено наявність рис стилістики ар деко в окремих творах закладу, що проявилось здебільшого у розписі тонкої кераміки.

У підрозділі 3.2 «Новації бойчукістів у стінах Миргородської навчально-керамічної інституції» охарактеризовано художньо-керамічні твори миргородського мистецько-керамічного осередку, виконаних у стилістиці художнього напрямку бойчукізму. Відзначається вплив на творчі шукання вихованців МНКІ 1920-х років XX ст. ідей неовізантизму з елементами української традиційної культури, характерних для митців кола М. Бойчука.

У підрозділі 3.3 «Авангардні вироби й твори агітаційної кераміки I. Українця у МХКТ» охарактеризовано напрацювання керамістів Миргородської мистецької школи кераміки другої половини 1920-х – початку 1930-х рр. Визначено, що цінний мистецький спадок авангардного характеру агітаційного звучання у Миргороді був пов'язаний із діяльністю художника-фарфориста І. Українця. Поряд з творами, виконаних у межах пролетарської естетики із застосуванням технік великотиражного виробництва, окремим виробам властиве збереження традицій реномового декорування попереднього періоду, що проявилось у використанні ексклюзивних технік керамічного оздоблення.

Четвертий розділ «Творчі напрацювання школи на тлі інших осередків мистецької кераміки України кінця XIX – першої третини XX ст.»

складається з трьох підрозділів, у яких висвітлено основні групи художньо-керамічних виробів майстерень МНКІ.

У підрозділі 4.1 «Монументально-декоративна кераміка й ансамблі малих архітектурних форм миргородської мистецької школи кераміки» висвітлено діяльність закладу в сфері виконання комерційних замовлень. Насамперед, пов'язаних із застосуванням художньої кераміки в якості важливого виражального декоративного засобу для виявлення в архітектурі ідей стилю модерн. Особливо його національно-романтичного напрямку.

У підрозділі 4.2 «Типологія форм і художні особливості декору посудних і вазових виробів» здійснено класифікацію та типологізацію предметів вазового та посудного сегменту з-поміж художньо-керамічних творів майстерень МНКІ досліджуваного періоду. Визначено особливості формотворення, способи декорування, розглянуто технологічні особливості. З'ясовано переважання типологічних груп творів у різні періоди функціонування закладу.

У підрозділі 4.3 «Своєрідність мистецького виконання й оформлення аксесуарів, сувенірів і декоративної кераміки» з'ясовано, що серед вище зазначеного сегменту у Миргородській мистецькій школі кераміки набуло поширення виготовлення менажниць, письмових приборів, інтер'єрних кронштейнів, візитниць, підставок для олівців, корпусів для настільних годинників, лампад, курилниць, свічників, квіткових горщиків, подарункових кухлів, ювілейних медалей, попільничок тощо.

ВИСНОВКИ

Художньо-керамічні вироби миргородського навчального осередку належать до національного культурного надбання та є унікальним мистецьким явищем. Вони унаочнюють регіональні особливості процесу формування культури української професійної художньої кераміки, уособлюють самобутній, регіональний осередок керамічного мистецтва, що має виразні особливості та власні високі традиції керамічного виробництва. У силу специфіки розвитку та формування миргородська кераміка – явище поліморфічне, адже заклад являв собою експериментальну художню лабораторію, де здійснювалися процеси розвитку української художньої культури та відбувалися пошуки й засвоєння нових промислових технологій.

1. У результаті вивчення ступеня наукової розробки досліджуваної теми з'ясовано, що Миргородський художньо-керамічний осередок розглядали: мистецтвознавці В. Ханко – у руслі вивчення художніх процесів, творчості видатних митців на Полтавщині; Р. Шмагало – у річищі вивчення діяльності мистецьких навчальних осередків України; О. Школьна – у річищі досліджень українських тонкокерамічних виробництв. Окремим питанням мистецтвознавчого характеру, пов'язаним із Миргородським художньо-керамічним осередком, присвячено праці вчених: Б. Бутника-Сіверського, М. Голубця, Д. Горнякевича, М. Макаренка, А. Малюци, В. Павловського, М. Селівачова, О. Сластьона, Л. Соколюк, З. Чегусової. Досліджували МНКІ й етнологи Л. Овчаренко –

у руслі досліджень гончарного шкільництва, О. Белько – у межах дослідження діяльності органів місцевого самоврядування Полтавщини і О. Щербань у розрізі зв'язків МХПШ з гончарними школами Опішні.

Попри зацікавленість темою в дослідницьких колах, комплексного теоретичного мистецтвознавчого аналізу миргородського навчально-керамічного осередку досі зроблено не було. У процесі виконання роботи було систематизовано й опрацьовано джерельну базу дослідження, яка включає натурні взірці з державних і приватних колекцій, рисунки, креслення втрачених взірців, описи творів майстерень МНКІ.

Найповніше натурний матеріал представлений у музеї Миргородського художньо-промислового коледжу (МХПК), де експонати добре ілюструють різні періоди діяльності МНКІ. На особливу увагу заслуговують: керамічний іконостас, твори О. Сластьона, І. Українця, вироби позначені модерними інтерпретаціями національних мотивів, агітфарфор.

Твори інституції зберігаються у фондах, Харківського історичного музею імені М. Сумцова, Полтавського краєзнавчого музею імені В. Кричевського, Полтавського художнього музею імені М. Ярошенка. Окремі твори зберігаються у регіональних музеях Глухова, Лохвиці, Ромен, Миргороду. Окремі твори інституції відомі також за колекціями музейних установ закордоном: Державного меморіального музею О. Суворова (Санкт-Петербург), Музею-садиби «Кусково» (Москва).

Окрему частину натурних взірців становлять предмети, що зберігаються у приватних колекціях в Україні, найбільші з яких: збірка Г. Браїловського (Київ), колекції родин Савченко (Полтава) та Щуцьких (Київ).

Під час дослідження також використовувалися матеріали, що зберігаються в архівних і бібліотечних установах: Києва (ДКФФА, НБУ, ЦДАВОУ), Полтави (Полтавській обласній універсальній науковій бібліотеці імені І. Котляревського, ДАПО) та Миргороду (архів МХПК, Миргородський міський архів). Цінну інформацію про втрачені натурні взірці було отримано завдяки альбому світлин МХКТ 1920–1930-х років, фотоматеріалам з родинного архіву Щуцьких-Патковських, скетч-буку І. Українця, окремих літературних публікацій, що містили описи художньо-керамічних творів.

2. Діяльність видатних діячів культури на базі МНКІ прислужилася справі виховання нового типу митця, зорієнтованого на використання у творчості національних традицій. Введення у навчальну практику мистецької традиції було притаманне таким діячам закладу, як О. Сластьон, В. Кричевський, Ф. Красицький, художники-бойчукісти М. Касперович, С. Налепинська-Бойчук, І. Падалка, Є. Сагайдачний.

В оволодінні тонкощами керамічного виробництва учням інституції допомагали фахівці-керамісти та кераміки О. і М. Білоскурські, П. Ваулін, Г. Монахов, С. Патковський, І. Українець. Професійної майстерності у галузі рисунку та живопису навчав латвійський художник Р. Пельше. З діяльністю в МНКІ митців-педагогів пов'язуємо й численні культуротворчі заходи, що вплинули на формування художньої культури краю та підвищення освіченості серед

місцевого населення. Як приклади можна навести заснування з ініціативи О. Сластьона Миргородського повітового художньо-промислового та наукового музею, організацію у Миргороді публічних лекцій (Д. Яворницького), формування перших селянських капел бандуристів, влаштування театральних постановок, концертів (М. Лисенка), проведення вечорів пам'яті (Т. Шевченка) тощо.

3. Характеризуючи етапи розвитку досліджуваної інституції, з'ясовано, що на початковому етапі МХПШ формувалася за умов змагання різних концепцій щодо його розвитку. За необхідності самофінансування стався ухил у бік домінування виробничого підрозділу та створення практичної бази з виготовлення монументально-декоративної кераміки. Складнощі фінансування зумовили потребу в поповненні бюджету за рахунок комерційних замовлень, виставок-продажів. На початковому етапі це проявилось у таких якостях учнівських робіт, як еkleктика, імітаторство, відсутність рис національної своєрідності. У цей період здійснювалася орієнтація на смаки панівних верств населення (1896–1902 рр.).

Наступним був етап обґрунтування українського стилю в архітектурі й у мистецтві на засадах місцевої своєрідності й спадку попередніх епох. Визначальна роль у цьому процесі належала О. Сластьону (1903–1918).

У подальший період відбувався розвиток інституції в умовах відроджуваної української державності. Процеси в закладі цього часу були позначені запровадженням новацій В. Кричевського та групи викладачів-українців. Тоді започатковувалися практики, скеровані на формування національного обличчя художньої промисловості, що супроводжувалися глибоким вивченням національного культурного спадку та розробкою традиційних національних посудних форм й орієнтацією виробництва на потреби пролетарських верств (1919–1925 рр. – Миргородський художньо-промисловий інститут (МХП), Миргородський художньо-керамічний інститут (МХКІ), Миргородський художньо-керамічний технікум (МХКТ)).

Упродовж наступного періоду заклад розвивався в умовах формування радянського соціуму з притаманними тогочасній державності ухилами в бік заідеологізованості мистецтва та його індустріалізації. Завершальний етап досліджуваного періоду характеризувався процесом згортання політики українізації, впроваджуваної О. Сластьоном, В. Кричевським і педагогами-бойчукістами. Він супроводжувався пригніченням розвитку національної культури й насадженням комуністичної ідеології з орієнтацією на масову пролетарську естетику й промислове тиражне (масове) виробництво (1926–1933 рр. – МХКТ, Миргородський інститут будматеріалів (МІБ), Миргородський індустріально-керамічний інститут (МІКІ)).

4. Спираючись на відомі та нововідкриті матеріали джерельної бази, здійснено типологізацію форм, розпису, орнаментальних мотивів, а також аналіз формально-стилістичних прийомів, властивих кераміці Миргородського мистецько-керамічного осередку досліджуваного періоду. У результаті з керамічних виробів МНКІ виділено такі типологічні групи: вази, посуд, аксе-

суари, сувеніри, скульптура, малі архітектурні форми, архітектурно-оздоблювальна кераміка.

Серед вазового сегменту (підлогові, настільні, декоративні) виокремлюються античні, східні, похідні від українського народного гончарства. Серед посудного сегменту (сервізи) розроблялися столові, кавові, чайні форми. У скульптурі – бюсти, скульптура малих форм. В архітектурно-оздоблювальній кераміці – дахівка, фасадні вставки, фризи, художні вивіски, десюдепорти, комплекти облицювання для груб і камінів. У сегменті виробів ритуального призначення – великодні яйця, лампади, свічники, іконостаси.

При цьому за формально-стилістичними ознаками виокремлюються твори періоду модерну, ар деко, агітаційні та виконані у межах напряму бойчукізму. Визначені матеріали дозволяють здійснювати атрибуцію та мистецтвознавчу експертизу художньо-керамічних творів Миргорода у музейній, колекціонерській і науково-реставраційній практиці. При цьому фіксуються два різні вектори джерел інспірацій мистецтва професійної кераміки, а саме – національний і полікультурний (космополітичний).

5. Зважаючи на те, що художня кераміка є технологічно обумовленим видом декоративно-прикладного мистецтва, важливим для усвідомлення її розвитку є досягнення мистецьких технологій (сировинні матеріали, техніки та технології декорування, термічна обробка). Так, у МНКІ було створено низку навчально-виробничих майстерень, що діяли у різні періоди, а саме: фарфорову, фаянсову, кам'яномасово-шамотну, майоліково-фаянсову, майолікову, точильну, відливання форм і моделей, скульптурну, керамічного малювання, живописну, літографську, майстерню світлових картин, майстерню з кристалізації, кахляну, цегельно-черепичну, декоративно-будівельну, майстерню будівництва спеціальних печей, учбово-показову цементно-пісочну. Вони були обладнані устаткуванням: електростанцією, паровою машиною, механічними глиномішалками, фільтрпресом, барабаними млинами для розмелювання фарфорових мас і фарб, бігунами для роздавлювання шамоту й інших твердих матеріалів, ситами для просіювання, глином'ялками, вальцями для розминання глини, черепичним і плитковим пресом, гончарними та гіпсомодельними верстатами.

Дослідженням керамічних матеріалів і розробкою рецептури займалася хімічна лабораторія. Для керамічного виробництва використовувалася місцева й імпортна сировина, зокрема глини (миргородська, попівська, мергель багачанський, опішнянська, малогрем'ячанська, бахмутська, часово-ярська, воронізька) та каоліни (глуховецький, катеринославський, просянівський, іванівський, цетлицький, англійський). Виготовлялася теракота, майоліка, фаянс, кам'яна маса, фарфор («новоєвропейський», зегерівський, севрський, веджвудський, «під кристалічну поливу», кольоровий).

Готувалися фарфорові маси для виготовлення посуду, декоративних виробів, скульптури. Поширеними способами формування у майстернях інституції були: ручне ліплення, точіння на гончарному крузі, шлікерне лиття,

відтискання у гіпсову форму. Експлуатувалися: кустарний горн, «кас-сельська» двоповерхова, «гофманівська» (16-ти камерна), горно «Девіля».

Для оформлення виробів застосовувалися декорувальні техніки: гравіювання, димлення (теракота); мармурування, сграфіто, пастилажу, пензлевого розпису ангобами й емалями, підполивного пензлевого розпису фарбами, металізації, іризації, кракле (майоліка); розпису кольоровими емалями (кам'яна маса); підполивного та надполивного розпису (фаянс), підполивного розпису фарбами та солями, надполивного розпису, травлення, декалькоманії, фотокераміки, літографії, аерографії, кристалізації, кракле, вкривання перламутром, матування, «râte-sur-râte» (фарфор). Дослідження мистецьких технологій МНКІ дозволило у межах різних груп виробів простежити взаємовплив і взаємопроникнення культур окремих мистецьких осередків Східної Європи (Коломийська гончарна школа, фабрика І. Левинського, Абрамцево, Строгановське училище, фабрика Жолнаї).

6. Простежено мистецькі взаємозв'язки, що мали місце у миргородській школі означеного періоду та впливали на формування місцевої культури. Так видатні митці-педагогисформували у МНКІ своєрідну експериментальну художню лабораторію, що сприяло активізації культуротворчих процесів. У ній синтезувалася нова українська естетика тонкої кераміки, а також засвоювався передовий світовий досвід у галузі.

До роботи в МНКІ залучалися представники провідних керамічних шкіл і виробництв: Х. Бондаренко, М. Герардов, М. Розанов, О. Сластьон (Імператорська академія мистецтв); О. Леонідов, Г. Монахов (Строгановське центральне училище технічного рисування); Р. Пельше (Центральне училище технічного рисування барона Штігліца); І. Назаров (майстер-фарфорист Імператорських заводів); П. Ваулін (кераміст, майстерня С. Мамонтова «Абрамцево»); М. Анненський, С. Масленніков, І. Панкратов (заводи М. Кузнєцова).

Впливали на розвиток мистецького осередку Миргороду й представники західноукраїнської художньої кераміки, випускники Коломийської гончарної школи Г. Березовський, М. та О. Білоскурські, А. Боровичко. Носіями європейських художніх практик були майстри керамічного живопису Ф. Піч (керамічна школа у м. Гайда) та Г. Жидлицький (випускник художньо-промислової школи у м. Прага) а також друкар Е. Мауте.

Важливим чинником у системі передачі культуротворчої складової розвитку було функціонування у МНКІ бібліотеки та музею.

Водночас, помітним був процес впливу НМКІ через своїх вихованців на розвиток інших художньо-керамічних осередків: Опішні (І. Бережний, Ф. Каріков), Межигір'я (І. Падалка, А. Боровичко), Макарового Яру (подружжя Дубинських), Кам'янця-Подільського (О. Адамович, Г. Журман), Кракова (В. Трибушний), Кікеріна (Г. Байдола, П. Доброріз, З. Сіваш, С. Спотко), Конакова (В. Філянська), Пермі (Е. Герман). Під відчутним впливом миргородських рис діяла табірна гончарна школа-майстерня у Раштаті (Німеччина), до носіїв художніх традицій МНКІ можемо зарахувати й засновника латвійської академічної школи кераміки Р. Пельше.

Перспективи подальших досліджень у нинішніх умовах розвитку арт-ринку вбачаємо у необхідності створення банку форм і декору кераміки МНКІ для засвоєння культурного спадку інституції та проведення експертизи творів означеного осередку.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Шолуха О. Мецо-майоліковий іконостас початку ХХ століття з колекції Миргородського художньо-промислового коледжу імені М. В. Гоголя // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки: Мистецькі обрії '2012. Київ : НАМ України, 2012. Вип. 4 (14–15). С. 279–283.
2. Шолуха О. Вплив українського народного мистецтва на твори художньо-керамічного виробництва «Гельдвейн-Ваулін» // Мистецтвознавство України. Київ : НАМ України, 2013. Вип. 13. С. 234–240.
3. Шолуха О. Іван Каленикович Українець і становлення школи Миргородської кераміки кінця 1920 – початку 1930-х // Актуальні проблеми мистецької практики і мистецтвознавчої науки : Мистецькі обрії '2014. Київ : НАМ України, 2014. Вип. 6 (17). С. 194–199.
4. Шолуха О. Формування миргородської школи художньої кераміки кінця ХІХ – першої чверті ХХ ст. : на перехресті впливів // Мистецтвознавчі записки: зб. наук. праць. Київ : Міленіум, 2015. С. 394–405.

Статті у наукових виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз

5. Шолуха О. Мистецькі технології Миргородського художньо-керамічного навчального осередку // *Studia ucrainica varsoviensia*. Warszawa : Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego, 2016. № 4. S. 499–508.
6. Шолуха О. Миргородський художньо-керамічний навчальний осередок – віхи становлення. Кінець ХІХ – перша третина ХХ століття // *British Journal of Educational and Scientific Studies*. London : Imperial College Press, 2016. № 1 (23), (January – June). Volume XII. P. 268–273.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

7. Шолуха О. До історії функціонування технічних відділень архітектурно-будівельної кераміки при Миргородському художньому навчальному осередку // Матеріали V Всеукр. наук. конф. «Вайнгортівські читання», листопад 2013 р. / за ред. О. Белявської. Полтава : Дивосвіт, 2013. С. 330–338.
8. Шолуха О. Внесок О. Сластьона в розвиток музейної справи в місті Миргороді // Збереження й дослідження історико-культурної спадщини в музейних зібраннях: історичні, мистецтвознавчі та музеологічні аспекти діяльності: доп. та повідомл. Міжнар. наук. конф., Львів, 25–27 вер. 2013 р. / Національний музей у Львові ім. А. Шептицького. Львів, 2013. С. 652–655.

9. Шолуха А. Творчество и педагогическая деятельность выпускников художественно-графического факультета Витебского государственного педагогического института имени С. Кирова Л. Пестича и супругов Кириченко на базе Миргородского керамического техникума-колледжа. Последняя треть XX – начало XXI в. // Традиції і сучасні стан культури і мистецтва: У 5 частках. Ч. 5: Проблеми захавання і папулярызацыі культурнай спадчыны: мат. Міжнар. навук.-практ. канф.: г. Мінск, 25–26 красавіка 2013 г. / редкал.: А. І. Лакотка; Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы, і літаратуры НАН Беларусі. Мінск : Права і эканоміка, 2013. С. 130–138.

10. Шолуха О. Керамісти-орнаменталісти В. Кричевський, М. Жук в українському мистецтві кінця XIX – початку XX ст. // Сіверщина в історії України: зб. наук. пр. Київ, Глухів : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2014. Вип. 7. С. 187–191.

11. Шолуха О. Соборність України у кераміці вихованців Миргородської художньо-промислової школи (початок XX ст.) // Аркасівські читання: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 квітня 2014 р.). Миколаїв : МНУ імені В. О. Сухомлинського, 2014. С. 285–287.

12. Шолуха О. «Всеукраїнське змислення» Опанаса Сластьона як національне підґрунтя і методологічний принцип орнаменталістики кераміки, виконаної на базі майстерень Миргородської художньо-промислової школи // Етнодизайн: Європейський вектор розвитку і національний контекст. Кн. 2: зб. наук. праць / редкол.: гол. ред. М. І. Степаненко, упоряд. і відп. ред. Є. А. Антонович. Полтава : ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2015. С. 418–423.

Статті, які додатково відображають наукові результати дисертації

13. Шолуха О. Найкращий пам'ятник видатному земляку // Порцеляна. 2017. № 1. С. 44–52.

14. Шолуха О. Найкращий пам'ятник видатному земляку // Порцеляна. 2017. № 2. С. 60–68.

АНОТАЦІЯ

Шолуха О. М. Миргородська школа мистецької кераміки в художній культурі України кінця XIX – першої третини XX століття. – Кваліфікаційна наукова робота на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – Теорія та історія культури (мистецтвознавство). Національна музична академія України імені П. І. Чайковського, Міністерство культури та інформаційної політики України. Київ, 2020.

Дослідження присвячене вивченню художнього спадку Миргородської школи мистецької кераміки кінця XIX – першої третини XX століття. У дисертації охарактеризовано типологію форм, розпис, орнаментальні мотиви, здійснено аналіз формально-стилістичних прийомів, властивих творам досліджуваного осередку.

Виявлено роль МНКІ як навчально-виробничого центру вітчизняної кераміки, де вивчався та впроваджувався у навчальний процес світовий досвід у сфері керамічного виробництва з орієнтацією на поліморфічність інноваційних практик і відображення їх у творах закладу.

Матеріали дослідження покликані сприяти атрибуції та мистецтвознавчій експертизі керамічних творів Миргородської мистецької школи.

Ключові слова: Миргородська мистецька школа, художня культура України, кераміка, орнамент, експертиза, атрибуція, реставрація, традиція.

АННОТАЦИЯ

Шолуха А. Н. Миргородская школа художественной керамики в художественной культуре Украины конца XIX – первой трети XX века. – Квалификационная научная работа на правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата искусствоведения по специальности 26.00.01 – Теория и история культуры (искусствоведение). Национальная музыкальная академия Украины имени П. И. Чайковского, Министерство культуры и информационной политики Украины. Киев, 2020.

Исследование посвящено изучению художественного наследия Миргородской школы художественной керамики конца XIX – первой трети XX века. В диссертации охарактеризованы типология форм, роспись, орнаментальные мотивы, осуществлен анализ формально-стилистических приёмов, свойственных произведениям исследуемого центра.

Выявлена роль Миргородской учебно-керамической институции как учебно-производственного центра отечественной керамики, где изучался и внедрялся в учебный процесс мировой опыт в сфере керамического производства с ориентацией на полиморфичность инновационных культурных практик.

Материалы исследования могут быть полезными для атрибуции и искусствоведческой экспертизы керамических произведений Миргородской художественной школы.

Ключевые слова: Миргородская художественная школа, художественная культура Украины, керамика, орнамент, экспертиза, атрибуция, реставрация, традиция.

SUMMARY

Sholukha O. M. Myrhorod school of ceramic art in artistic culture of Ukraine of the late XIXth – first third of XXth century. – Qualifying scientific work provided on the rights of the manuscript.

Dissertation for the degree of Candidate of Arts, specialty 26.00.01 – Theory and History of Culture. Tchaikovsky National Music Academy of Ukraine, Ministry of Culture and Information Policy of Ukraine. Kyiv, 2020.

The research is devoted to the study of art works of the Myrhorod school of ceramic art of the late XIX – the first third of the XX century. The dissertation describes the typology of forms, painting, ornament motifs. It provides the analysis of formal stylistic techniques inherent in the works of the studied zone. The classification of fine art ceramic technologies used in the specified zone is made.

The work uses cultural and art studies approaches to regard the artistic and ceramic works of the Myrhorod school of ceramic art of the late XIX – the first third of the XX century in the context of trends of shaping and decoration of objects made in scope of national artistic culture.

In the course of studying the historiographical sources, the stages of formation of the Myrhorod educational and ceramic institution were traced. In the initial stages, they were connected with the activities of zemstvo authorities aimed at developing the industrial potential of the region. Subsequently, an important element in this process was the appeal to regional cultural identity as an element of marketing strategy. Similar tendencies were in line with the national and cultural revival and its manifestations in Art Nouveau culture. The Myrhorod art and ceramic institution was one of the centers where the national branch of this style was being formed.

The paper reveals the role of Myrhorod educational and ceramic institution as a training and production center of national ceramics, where Ukrainian art style was established, and the world experience in the field of ceramic production was studied and introduced into the educational process with an orientation to polymorphism of innovative practices and their realization in the works of the institution.

The decisive role of ceramic artists and pedagogues in the formation of Myrhorod educational and ceramic institution as an experimental laboratory was established. There, a new Ukrainian aesthetics of fine ceramics was synthesized, and advanced world experience in this field was learned. At the same time, the work of prominent figures of national culture influenced the formation of the local artistic identity of the school within the national artistic traditions.

The stages of development of Myrhorod school of ceramic art in scope of artistic culture of the end of XIX – the first third of XX century are characterized. It was found out that, initially, in the context of competition between different concepts of the institution development, there was a bias towards the dominance of the manufactural component. The next stage was manifested in the processes of theoretical substantiation of Ukrainian style in architecture and art, on the basis of local originality. At the same time, the period of development in the conditions of revival of the Ukrainian statehood with introduction of innovations by the group of Ukrainian teachers was decisive. The final stage (in terms of the periodization of the study) was the time of activity of the institution in the conditions of formation of the Soviet society with signs of ideologization and orientation to industrialization.

As a result of the analysis of the source base from the works of the Myrhorod educational and ceramic institution of the studied period, the following typological groups of the objects were distinguished: vases, vessels, accessories, souvenirs, sculpture, small architectural forms, architectural and decorative ceramics. In terms

of formal and stylistic features, works of the Art Nouveau, Art Deco, Boichuk art school and propaganda objects with manifestations of avant-gardism were identified.

The materials of the research contribute to the practice of attribution and art-examination of the ceramic artworks of the Myrhorod Art School and will be useful in museums, art collecting and restoration activities.

Keywords: Myrhorod school of ceramic art, art culture of Ukraine, ceramic art, ornament, expertise, attribution, restoration, tradition.

Підписано до друку 18.08.2020. Формат 60х90 1/16. Папір др. апарат.
Друк офсетний. Облік.-вид. арк. 0,9. Тираж 100. Зам. 108.

Видавець і виготовлювач

Друкарня Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв

Адреса: 01015, Київ-15, вул. Лаврська, 9. Тел. (044) 501–50–66

*Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єктів
видавничої справи ДК № 3953 від 12.01.2011 р.*

